

Závodský, Artur

[Urbanec, Jiří. Mladá léta Petra Bezruče]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. [1970]-1971, vol. 19-20, iss. D17-18, pp. 257-258

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108292>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jiří Urbanec, **Mladá léta Petra Bezruče** (Profil, Ostrava 1969, 198 stran, 29 vyobrazení)

Ten, kdo má po té záplavě knih, studií a článků, které byly o životě a díle Petra Bezruče vytištěny, odvahou psát o tomto básníkovi, musí přinést dosud neznámá fakta nebo musí se podívat na dráždivý zjev tohoto umělce nově.

Jisté fáze života Petra Bezruče a okolnosti vzniku některých jeho básní i próz jsou stále ponořeny do stínu nebo zamřeny buď zcela vymyšlenými legendami nebo polopравdami. Do značné míry k tomu přispěl sám Bezruč, který stopy za svým mládím a mužným věkem všemožně zahlazoval, korespondenci páliil, stylizoval se do podob, v jakých chtěl být viděn a posuzován. Jiří Urbanec se rozhodl podat pravdu o básnickové životě i zrodu jeho díla. Zaměření své knihy charakterizuje takto: „Kladu si za úkol položit vedle sebe skutečná fakta o životě Vladimíra Vaška do roku 1903, do vydání Slezského čísla, a také ukázat vznik tohoto ojedinělého díla bez mýtu a bez jakýchkoliv příkras. Mám na mysli v podstatě životopis, avšak nejen pouhá data, ale především duševní vývoj osobnosti“ (str. 9).

Urbanec využil všech možností, aby podal o Bezručovi obraz sice krajně střízlivý, ale pravdivý. Prostudoval nejvýznamnější práce věnované autoru Slezských písní, prošel Bezručovou písemnou pozůstalostí, jeho knihovnou (v knihách sledoval místa, která Bezruč podrhl), nejrozmanitější korespondence (s Janem Herbenem, Miloslavem Hýskem aj.), prozkoumal svědectví básnickových druhů (např. F. Losíka) a jiné materiály. Speciální pozornost by si však byla zasloužovala pozůstalost V. Martinka. Jako vedoucí Památníku Petra Bezruče měl ovšem Urbanec většinu pramenů k permanentní dispozici — a tak mohl různé údaje předchozí literatury konfrontovat a opravovat. Zejména musil zaujmout stanovisko ke třem biografickým svazečkům Bezručova bratra Ladislava Vaška — Víta Sedivce, ke knize Joži Vochaly Místecký pobyt Vladimíra Vaška 1891—1893 a jeho přerod v Petra Bezruče a k hypotéze Oldřicha Králíka, že jádro Slezských písní vzniklo v letech 1899—1900.

Urbanecova kniha obsahuje — mimo Úvod a mimo to, že otiskuje v německém znění i v českém překladě vzájemnou korespondenci Vladimíra Vaška a Dody Bezručové-Demlové v podstatě z let 1906—1918 (několik Dodiných básnických pozdravů náleží do dalších let, poslední je z r. 1953) — osm kapitol nesterjné dlouhých a také nesterjné důležitých.

Z Bezručova mládí zdůrazňuje Urbanec fakt, že mladý chlapec se přiklonil výhradně k otci, zatímco k matce se choval drsně. S otcem, který měl pronajat hon v Háji u Opavy, trávil Vladimír na Opavsku prázdniny; až do místeckých let Bezruč Těšínsko neznal. Prvními Bezručovými verši byly epigramy na otcovy nepřátele, kteří zvedli pomlouvačnou kampaň proti bořiteli „starobylosti“ Rukopisů. Urbanec zdůrazňuje, že představa obou rodičů, kteří byli stíženi chrlením krve, i stejné pozdější vlastní onemocnění Bezručovo, vyvolala básnickovy verše o krvi, která mu teče z úst.

Jednou z tezí, k níž se Urbanec ve své knize neustále vrací, je myšlenka, že Bezruč psal verše po celý život, v mládí, za studií v Praze, za pobytu v Místku, ne tedy jenom v „sopečném“ údobí let 1899—1900, jak se snažil poznovu prokázat Oldřich Králík.

Urbanec se domnívá, že Bezruč na gymnasiu napsal „nějaké básně o Hrabyni, Opavě, Háji a snad Hlučíně“. Důkazy o tom však chybí. Vedle četby básníků Jana Nerudy, Svatopluka Čecha a Jaroslava Vrchlického, již Bezruč opětovně přiznával a jejíž ozvuky naše literární historie v jeho díle sledovala, zdůrazňuje Urbanec četbu Puškina a Lermontova. Urbanec odmítá hypotézu o básníkovi „proti své vůli“, je naopak přesvědčen, že Bezruč se na své básnické poslání připravoval — sbíráním potřebných vědomostí, svou snahou „státí se znamenitým“. Už na gymnasiu ovládl Bezruč veršovací rutinu.

Pražský pobyt představuje u Bezruče, jak zdůrazňuje Urbanec, hluboký přelom — zde se vykrytalizoval jeho odpor k oficiálnímu vlastenectví. Bezručova osobnost se projevovala neustále mezi pólem titánského vzdoru na jedné straně a melancholické skepe i rezignace na straně druhé. V Praze poznal Vladimír Vašek hlouběji antiku. Příčiny jeho přerušení studií nevidí Urbanec (a to správně!) v nedostatku finančních prostředků, nebo v neúspěších ve studiu, ale ve ztrátě životních ideálů, v rozkladu osobnosti mladého člověka. Za významnou považují Urbanecovu připomínku, že Bezruč přestal psát prózu, když se jeho pokus z konce osmdesátých let nesetkaly u Ignáta Herrmanna s tak příznivým přijetím, jak očekával. Paralelu k tomu nachází Urbanec r. 1899 s přijetím Bezručových básní v Opavě. Nepřesvědčuje mě však Urbanecovo

tvzení o tom, že smutný los Bezručovy matky inspiroval básníka k postavě Maryčky Magdónovy (jako vždy u Bezruče se v takovéto postavě sliilo mnoho básnickových zážitků, a to i z četby). Odmítám Urbanecovu domněnku, že verš z básně Holderlin nad Neckarem („život jedné tratičí se ve lze“) se vztahuje k Bezručově matce (str. 67). To již případnější se mi jeví Urbanecova připomínka, že v obraze ubohé matky z básně Bernard Zár uplěly stopy básníkova nepěkného vztahu k matce, jež Bezruč teprve po matčině smrti mytizoval do jiné polohy.

Pokud jde o Bezručův život a tvorbu v Místku: Urbanec zdůrazňuje, že se tu udál v Bezručovi přerod — nihilista a k věci národa apatický návštěvník kaváren se působením bratří Petřů proměnil v člověka, který je otřesen národní a sociální bídou lidu v Pobeskydí a na Těšínsku. Urbanec tu potvrzuje údaje Vochalovy a různými svědectvími dalšími (někdy, žel, z pozdní doby) určuje podíl milostných citů k Maryšce Sagonové a k Dodě Demlové na Bezručově díle; úlohu druhé ženy v životě a tvorbě básníkův vysoce, a to právem, vyzvedá. Souhlasím i s Urbanecovými tvrzeními o tom, že řada básní (Pod obrazem Prokopovým, Mistr Jan, Třetí patron vlasti, Domaslovice, Klec atd.) vznikla už za pobytu v Místku. Ostatně dávno zastávám stejný názor. Urbanec, a také zde jsem stejného mínění, zdůrazňuje, že v Místku vznikly jakési tematické „kostry“ budoucích slavných básní z tzv. jádra Slezských písní.

Několik let po Bezručově návratu do Brna až do otištění prvních básní v Besedách Času je relativně málo prozkoumáno. Bezruč zničil všechno, co se týkalo tohoto údobí. Vztah k Dodě Bezručově pokračoval i po odchodu z Místku, Vladimír Vašek se popisoval „Bezruč“ (tvrdí to Vochala) — žel, žádný básníkův dopis Dodě z této doby zatím neznáme. Odvolává se na svědectví Marie Jedličkové, která se zúčastnila vycházek skupiny přátel Petra Bezruče, o tom, že Bezruč tehdy psával verše, nevylučuje Urbanec, že Bezruč patrně uveřejňoval básně již před rokem 1899. Myslím, že básně z té doby známé (např. Vzpomínku — z r. 1896) měl Urbanec zevrubně rozebrat a uvést do souvislosti s Bezručovými básněmi uveřejňovanými od roku 1899. I když tu jde většinou o témata nevýznamná, je pozoruhodná tvarová podoba těchto básní. Za případnou považují tuto charakteristiku Vladimíra Vaška ze druhé poloviny let devadesátých: „Dovedl tedy současně nosit několik tváří: rakouského úředníka, který se bojí o svou službu, veselého kumpána po nocích, a ve skrytu tvůrce poezie, který ve svých myšlenkách dosahuje nejjzdálenějších obzorů a jehož poezie se napájí přímo z podzemních, démonických zdrojů“ (str. 101).

V poslední kapitole nazvané Básně v Čase a Slezské číslo (1899—1903) ukazuje Urbanec, jak kritika básníkovy postoje v Opavském týdeníku ze 17. června 1899 Bezruče ranila. Leč v té době už zveřejněné Bezručovy básně začaly žít vlastním životem. nezávislým na svém tvůrci, který se — v těžké neurastenii (maniodepresivité) — od nich v ustrašení před rakouskými úřady snažil distancovat a v roce 1900 mlčel. Pokud jde o vztah Petra Bezruče k Františce Tomkové, domnívám se, že jej Urbanec bagatelizuje a že jeho vliv na vznik dalších Bezručových básní podceňuje. Byly to ovšem básně jiného typu než ty, které vznikly před rokem 1899 a v něm.

Urbanecova kniha (cenné v ní je zveřejnění vzájemné korespondence Petra Bezruče s Dodou Bezručovou, které bezpečně charakterizuje důvěrný a milostný vztah obou pisatelů — nic tu nesmíme se dát mýlit faktem, že Bezruč v třicátých letech v dopise Vojtěchu Martinkovi Dodu Bezručovou přísně odsuzuje a pomlouvá; působí sympaticky svou odvahou kácet legendy, které se okolo Bezručova života a díla z těch či oněch příčin nakupily, snahou doložit různá tvrzení fakty, úsilím vytěžít z údajů nejrozmantější proveniencí co nejvíc. I když ne vždycky zcela přesvědčivě, přece jenom na řadě míst Urbanec prokázal základní tezi: *Bezruč tvořil po celý život*. A za druhé: Urbanec přinesl k poznání Bezručova života některé nové podrobnosti; v jeho obraze nejvíce se Bezruč ulízaným klasikem, bardem bez hany, ale zato vychází pravdivěji, živěji, plastičtější. Básníkovo dílo může tento neučesaný obraz jenom prospět — především u mladších generací.

Artur Závodský

Kosmasa Kronika Czechów. Przetłumaczyła, wstęp i komentarze opracowała Maria Wojciechowska (Warszawa 1968, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 459 stran).

Kosmova Chronica Boëmorum byla v Polsku známa brzy po svém vzniku, jak o tom svědčí zmínky v polském písemnictví (též u největšího polského středověkého historika Długosze). V novější době byla tam několikrát vědecky zkoumána, především